

Justiitsministeerium
Suur-Ameerika 1
10122, Tallinn
info@just.ee

Teie	22.07.2024	nr 8-1/5637-1
Meie	30.08.2024	nr 10-3/24/100-2

Tartu Ringkonnakohtu arvamus kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõu (kohtunike tagasisidestamine, kohtunike ametikitsendused) kohta

Ringkonnakohus tänab võimaluse eest avaldada arvamust kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõu kohta. Meie kokkuvõtlikud seisukohad eelnõu kohta on järgmised:

Kohtunike tagasisidestamine

Esmalt märkin, et kohtunike tagasisidestamine on olnud nn pehme meetmena ka siiani võimalik. Tartu Ringkonnakohus on seda rakendanud ning kuni käesoleva ajani ei ole teada juhtumeid, kus kohtunik oleks sarnase vestluse pidamisest keeldunud. Samas annab tagasisidestamise seadustamine kahtlemata vestluse läbiviijatele suurema kindluse selles, et vestlus ka realselt toimub ning vestluse käigus esitatud soovitusi ja nõuandeid arvestatakse. Seetõttu toetame tagasisidestamise reguleerimist kohtute seaduses.

Tartu Ringkonnakohtu 26.10.2020. a arvamus nr 10-3/20/88-2 kohtute seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse kohta leidsime, et kohtunike tagasisidestamine peaks olema vajaduspõhine ning alluma ringkonnakohtu kolleegiumi esimehe otsustusdiskretsioonile. Ka leidsime, et kohtunike tagasisidestamine ei tohiks kujuneda ringkonnakohtu kolleegiumi esimehele erialatöö ja muude juhtimisülesannete kõrval liigselt koormavaks tööülesandeks. Jääme selle arvamuse juurde ka praegu. Sellega seoses on positiivne, et tagasisidestamine on eelnõu järgi ette nähtud vajaduspõhisena ega toimu kindlaks määratud regulaarsusega kõigi kohtunike suhtes.

Samas on meil kohtunike tagasisidestamise regulatsiooni kohta ka mõned märkused:

1. Eelnõu p-ga 7 täiendatakse 9. peatükki §-ga 74¹, mille lg 1 sätestab: „Kohtunikule tagasiside andmine toimub kohtuniku vestlusel kõrgema astme kohtu kohtunikuga, eesmärgiga toetada kohtunikku tema erialateadmiste ja -oskuste täiendamisel.“ Eelnõu seletuskirjas selgitatakse, et tagasisidestamise eesmärgiks on juhtida kohtuniku tähelepanu probleemidele tema töös, aga tuua ka välja kohtuniku tugevusi ja tunnustada tema töö positiivseid aspekte ja head praktikat, arutada kohtuniku võimalikke arengusoove ning vajaduse korral suunata teda koolitusele.

Tagasisidestamise eesmärgiga seoses leiame, et tagasisidestamine peaks keskenduma eelkõige kohtuniku lahenditest nähtuvalle töö kvaliteedile ega tohiks viia olukorrani, kus kõrgema astme kohtu kolleegiumi esimees võtab enda kanda ka kohtu esimehe töö. Kohtuniku suunamine

tagasisidevestlusele ei tohiks kitsendada ega asendada kohtu esimehe järelevalvekohustust (KS § 12 lg 3 p 3). Samuti peaks kohtunik enda arengusoovidest ja koolitusvajadusest teada andma siiski eelkõige vahetule juhile – osakonnajuhatajale või kohtu esimehele, sest just nemad korraldavad õigusemõistmise alast tegevust kohtus ning tagavad tööjaotusplaani, kus arvestatakse ka kohtuniku spetsialiseerumishuvi, vastuvõtmise kohtu üldkogu poolt. Ühtlasi vastutab kohtu esimees kohtuniku koolituste eest, kuna tema ülesandeks on koostada kohtu kohtunike koolituskava eelnõu ja esitada see kinnitamiseks kohtu üldkogule ning korraldada ja kontrollida selle täitmist (KS § 12 lg 3 p 4). Ka on kohtu esimehe pädevuses võimaldada kohtunikul töötada enesetäiendamise otstarbel juriidilisel tööl väljaspool kohut (KS § 58⁴). KS ega eelnõu ise ei anna kõrgema astme kolleegiumi esimehele hoobasid sekkumaks alama astme kohtu tööjaotusplaani koostamisse ega õigust nõuda kohtunikult konkreetse koolituse läbimist.

Tartu Ringkonnakohtu 05.12.2023. a arvamuses nr 10-3/23/86-2 kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsusele leidsime, et tagasisidestamisest ei tohiks tekitada kõrgemale kohtuastmele kohustust, milleks nad peaksid asuma tegema ebamõistlikult suuri jõupingutusi väljaspool oma tavapärast õigusemõistmist. Kõrgema astme kohtu funktsioon võiks olla eelkõige madalama astme kohtu osakonna juhataja või kohtu esimehe tööd toetav, mitte nende vastutust ja ülesandeid üle võttev. Oleme sellisel arvamusel ka praegu.

2. Eelnõu § 74¹ lg 2 järgi võivad ettepaneku tagasiside vestluse pidamiseks I astme kohtunikuga ringkonnakohtu kolleegiumi esimehele esitada Riigikohtu esimees, ringkonnakohtu esimees ja esimese astme kohtu esimees. Eelnõu ei näe ette võimalust ettepanekust keeldumiseks. Seeläbi on kolleegiumi esimehe otsustusdiskretsioon, kas ja kellele tagasiside andmist korraldada, piiratud, kusjuures lahtiseks jääb, kas tagasisidevestluse pidamine on võimalik ka kolleegiumi esimehe enda algatusel (nt jõuab temani informatsioon alama astme kohtuniku kaheldavast menetluspraktikast kolleegidelt). Sellist õigust tuleks loogiliselt eeldada. Eelnõu või selle seletuskirjaga tuleks siiski selgesõnaliselt välistada olukord, kus kohtunik keeldub tagasisidevestlusel osalemast, kuna seaduses sätestatud formaalset ettepanekut kolleegiumi esimehele ükski kohtu esimees ei esitanud ning vestlus toimub kolleegiumi esimehe enda algatusel.

Ühtlasi leiame, et kohtu esimehe ettepanek kolleegiumi esimehele peaks sisaldama ka selgitust, miks tagasisidevestlust vajalikuks peetakse ning soovitatavalt viiteid ka (probleemsetele) kohtuasjadele, millega seoses on kohtuniku õigusemõistmise alane tegevus ettepaneku esitajale silma jäänud. Üldine sisustamata ettepanek tagasisidestamiseks ei pruugi meie hinnangul oma ülesannet täita. Ka peaks kolleegiumi esimehel olema võimalik ettepanekust keelduda, näiteks juhul, kui ta on hiljaaegu kohtunikuga juba sarnase vestluse läbi viinud ja kolleegiumi esimehe hinnangul uueks vestluseks vajadus puudub või kui ettepanek ei oleks kooskõlas tagasisidevestluse eesmärkidega. Keeldumise regulatsioon hetkel eelnõus puudub.

3. Eelnõu § 74¹ lg 1 järgi annab kohtunikule tagasisidet kõrgema astme kohtu kohtunik. Eelnõu seletuskirjas selgitatakse, et kolleegiumi esimees võib otsustada anda kohtunikule tagasisidet ise või delegeerida selle kolleegiumi liikmetele. Tagasiside andmiseks tuleks läbi töötada arvestatav hulk kohtulahendeid, näha ette aeg tagasisidevestluse pidamiseks ning koostada tagasisidevestluse kohta kokkuvõtte arvestusega, et kohtunikul tekib õigus esitada selle kohta arvamus. Kuna mõlemad dokumendid lähevad kohtuniku isikutoimikusse, on tegemist mahuka ja vastutusrikka tööülesandega kohtuniku põhitöö kõrvalt. Seetõttu leiame, et kui tagasisidet ei anna juba lisatasustatud kolleegiumi esimees, vaid tööülesanne delegeeritakse kolleegiumi kohtunikust liikmele, tuleks selle eest ette näha ka ühekordne lisatasu.

4. Eelnõu seletuskirjas selgitatakse, et tagasisidesüsteem ei ole seotud kohtuniku atesteerimise ega karjääriotsuste tegemisega, ka ei ole tegemist distsiplinaarmenetlusele sarnase protsessiga. Kuigi tagasiside kokkuvõtte ei ole tõepoolest otsus kohtuniku edutamiseks kõrgemasse astmesse, ei saa siiski kokkuvõtte mõju kohtuniku edasisele karjäärile alahinnata. Nimelt lisatakse tagasisidevestluse kokkuvõtte koos kohtuniku arvamusega kohtuniku isikutoimikusse (KS § 60 lg 1 p 4¹). Eelnõu seletuskirjas selgitatakse, et tagasisidevestlusi peaks pidama ennekõike nende kohtunikega, kelle menetluspraktika vajab korrigeerimist, et kõrgema astme kohus saaks kohtunikule anda asjatundlikke soovitusi tema menetluspraktika parandamiseks. Kuigi sealjuures ei välistata ka kohtuniku tugevuste ja töö positiivsete aspektide ning hea praktika esiletoomist, jääb üldreeglina kõlama, et vestlusi peetakse siis, kui kohtuniku tööle on etteheiteid. Kuivõrd tagasiside kokkuvõtte annab väärtuslikku teavet võimalike probleemide kohta kohtuniku professionaalses töös, samuti kohtuniku töö kvaliteedi kohta, ei ole välistatud vestluse kokkuvõtte kasutamine lisateabena kohtuniku kandideerimisel kõrgema astme kohtusse või ametikohtadele väljaspool Eestit. Seda tuleks eelnõu seletuskirjas ka ausalt märkida. Näiteks praegu saadab Riigikohus ringkonnakohtu üldkogule kohtuniku konkursil lisateabena ka andmed kohtuniku peale esitatud kaebuste ja nende menetlemise tulemuste kohta. Kui tagasiside kokkuvõttel mingit õiguslikku mõju kohtuniku kutsetegevusele ja edutamisele ei ole, jääb arusaamatuks tagasiside kokkuvõtte ja kohtuniku arvamuse kohtuniku isikutoimikusse lisamise põhjus.

Ka Tartu Ringkonnakohtu 05.12.2023. a arvamuses nr 10-3/23/86-2 kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsusele leidsime järgmist: „VTK-s on meie arvates ebamõistlikult rangelt lähtutud soovitude isikutoimikus fikseerimise vajadusest. Vestluse käigus võib tekkida terve rida soovitusi ja tähelepanekuid selle kohta, kuidas tööd efektiivsemalt korraldada või mõnda menetlusreeglit tõlgendada, mis vajaksid küll tõhusaks elluviimiseks fikseerimist, kuid mis ei pruugi kujutada endast kohtuniku poolt ka nende järgimata jätmisel menetluslikku rikkumist. Sellisel puhul oleks liigne lisada neid soovitusi kohtuniku isikutoimikusse ning ülemäärane arvata ka seda, nagu võiks kohtunik soovida nende suhtes vastuväiteid esitada. Soovitude fikseerimine isikutoimikus on meie hinnangul üle reguleeritud ning võib tekitada vestlusele kutsutud isikus umbusku ja eelnevat negatiivset meelestatust, mis ei aita kaasa pingevaba ja usaldusliku õhkkonna tekkimisele, vestluse tõhusale läbiviimisele ega ka soovitude järgimisele, eriti juhul, kui kohtunik on isikutoimikusse kantud soovitudele vastu vaieldnud. Seetõttu leiame, et piisab, kui vestleja tähelepanekud ja soovituselised nendest täitmise ja hilisema vestluse huvides lihtsas vormis fikseeritakse viisil, et need on järgmise vestluse läbiviimisel mõlemale osapoolale kättesaadavad.“ Jääme selle seisukoha juurde ka praegu.

5. Eelnõu seletuskirjas märgitakse seaduse mõjude kohta, et tagasisidestamine ei avalda mõju alla kolmeaastase ametistaažiga kohtunike töö hindamisele, kuna KS § 73 lõike 2 kohaselt toimub kolmeaastase perioodi jooksul regulaarne jälgimine ja tagasiside andmine noorkohtunikule juhendava kohtuniku poolt.

Leiame, et noorkohtuniku sama astme kohtunikust juhendaja tagasiside ei ole võrdväärne kõrgema astme kohtuniku tagasisidega, mistõttu ei saa välistada vajadust pidada tagasisidevestlusi ka alla kolmeaastase ametistaažiga kohtunikega, kui kolleegiumi esimees või kõrgema astme kohtu esimees seda vajalikuks peab. Seetõttu me ei nõustu väitega mõju puudumise kohta.

Eelnõu seletuskirjas alahinnatakse ka seadusemuudatuse mõju kõrgema astme kohtunike töökoormusele, tuues tagasisidestamise koormust leevendava mõjuna esile, et

tagasisidevestlusi korraldav kohus saab planeerida nende toimumise pikema aja peale ning pikemas perspektiivis peaks kõrgema astme kohtute koormus vähenema, sest kohtunike professionaalne areng on rohkem toetatud ja praktika paraneb.

Esiteks leiame, et tagasisidevestluse ettepaneku saamisel ei ole võimalik planeerida vestlust väga kaugesse tulevikku, kuna probleemiga tuleb tegeleda kohe selle tekkimisel, vastasel juhul probleem süveneb. Teiseks on kohtupraktika pidevas muutumises, mistõttu ei saa kindlalt väita ka kõrgema astme kohtute koormuse vähenemist praktika paranemise tõttu. Seetõttu tuleb arvestada, et tagasisidestamine omab vaieldamatult püsivat mõju ringkonnakohtunike koormusele ning seda tuleb edaspidi ringkonnakohtute koormuse hindamisel arvestada.

Kohtunike ametikitsendused

6. Kohtunike ametikitsenduste kaotamine on teema, millele on ringkonnakohtus nii poolt- kui vastuhääli. Seetõttu jääme kohtunike ametikitsenduste leevendamise küsimuses neutraalseks. Eelnõu otsese mõjuna võib siiski esile tuua kohtu esimehe töökoormuse ning ilmselt ka kohtunike eetikanõukogu töökoormuse kasvu, kuna tuleb hakata senisest enam tegelema küsimustega, kas kohtuniku kõrvaltegevus kahjustab kohtuniku ametiülesannete täitmist, kohtuniku sõltumatust õigusemõistmisel või läheb vastuollu kohtunikuameti vääriskuse või kutse-eetikaga.

Eelnõu lubab kohtunikul osaleda äritegevuses ka äriühingu asutaja, juhtimisõigusliku osaniku, juhatuse või nõukogu liikmena. Seeläbi ei ole välistatud ka kohtuniku poolt õigusbüroo asutamine ja juhtimine. Leiame, et mõistlik oleks piirata kohtuniku õigust tegeleda kõrvaltegevusena õigusnõustamisega, kuna just siin on oht huvide konflikti tekkeks kõige suurem.

Lugupidamisega

Tiina Pappel
Tartu Ringkonnakohtu esimees